

EK – 24

TÜRKİYE'DE ENERJİ SEKTÖRÜ

EK – 24

TÜRKİYE’DE ENERJİ

Türk İktisat Cemiyeti’nin 1944 yılında yayımladığı “Türkiye Ekonomisinin Başlıca Meseleleri” başlıklı kitabının birinci makalesi Elektrik Yüksek Mühendisi Şevket Aydınelli tarafından kaleme alınmıştır. E.İ.E.’nin önemli isimlerinden olan Aydınelli “Türkiye’nin Enerji Ekonomisi”ni şöyle anlatmış:

Memleketin refah ve endüstrisinin inkişaf makyası ¹ olan nüfus başına istihlak ² 1938 senesinde

Norveç’te	3175
ABD’de	1000
İtalya’da	350
Yunanistan’da	34

... memleketimizde ... yalnız 17-18 kilowattsaat idi.

1933 senesinde memleketimizde elektrik istihsalı ³ 122 milyon kwsaati şehirler ve 30 milyon kwsaati de endüstri istihlakı olmak üzere cem’an 152 milyon kwsaati idi.

Bu durumda 1933 yılının kişi başına elektrik enerjisi tüketiminin 10 kwsaat olduğunu hesaplayabiliriz.

Aydınelli 1938 yılı sonunda 53 vilayet merkezinde elektrik olduğunu ve nüfusun sadece % 18’inin (3 milyon kişi) elektrikten “istifade” ettiğini tespit etmiştir.

Şehirlerde tüketilen elektrik enerjisini elektrikten yararlanan nüfusa bölersek, şehirlerdeki kişi başına elektrik enerjisi tüketiminin yılda 40.7 kwsaat, günde 111 wattsaat olduğunu buluruz. Başka deyimle 1933 yılında yaklaşık 13 milyon vatandaşımız elektrikten hiç yararlanmamış. Yararlananlar da günde 100 wattlık bir ampülü *bir saat* yakabilmişler – ortalama.

Aynı dönemde gerek elektrik üretmek gerek ısınmak için kullanılan kaynak (yıllık 30 bin ton linyiti dikkate almazsak) 1.3 milyon ton taş kömürüdür. Tamamının 3 milyon şehirlinin ısınmasında tüketildiğini varsayarsak (elektrik üretiminde kullanılan kömüre karşı ısınmada kullanılan odunu hatırlayarak) ve kış aylarını 150 gün (Kasım – Mart) kabul edersek kişi başına kömür tüketiminin günde 3 kg olduğunu görüyoruz.

¹ ölçü
² tüketim
³ üretim

1942 yılında Türkiye’de 115 bin ton petrol ürünü tüketildiğini biliyoruz.⁴
1933 yılı için herhangi bir gösterge yok! Ancak otomobil – otobüs ve kamyon sayıları biliniyor.

	1933	1942
Otomobil	4 257	3 574
Otobüs	315	985
Kamyon	2 561	8 407
Toplam	7 133	8 407

Orantılı olarak 1933 yılında 100 bin tondan daha az akaryakıt tüketildiğini kabul edebiliriz. Bunu da yine 3 milyon şehirlinin tükettiğini düşünürsek, kişi başına *11 günde* tüketilen toplam petrol ürünlerinin 1 litre olduğunu hayretle görüyoruz.

İşte onuncu yılda Türkiye:

13 milyon köylünün elektriği yok. Tezek ile ısıyor. Akaryakıt nedir bilmiyor.

3 milyon şehirli günde 111 wattaat elektrik, kış aylarında 3 kg kömür ve 11 günde bir litre petrol ürünü tüketiyor. Ama “Çıktık Açık Alınla ...” diyebiliyor.

Burada vurgulamak istediğim husus, özellikle enerjide, yola çok düşük bir düzeyden çıktığımızı göstermektedir.

	1950	1950	1960	1960	1965	1965
	Toplam Üretim	Kişi başı Üretim	Toplam Üretim	Kişi başı Üretim	Toplam Üretim	Kişi başı Üretim
Elektrik	790 <i>milyon kwst</i>	38 <i>kwst</i>	2 815 <i>milyon kwst</i>	101 <i>kwst</i>	4 953 <i>milyon kwst</i>	158 <i>kwst</i>
Taş Kömürü	4 360 <i>bin ton</i>	208 <i>kg</i>	6 320 <i>bin ton</i>	228 <i>kg</i>	7 020 <i>bin ton</i>	224 <i>kg</i>
Linyit	1 200 <i>bin ton</i>	57 <i>kg</i>	3 879 <i>bin ton</i>	140 <i>kg</i>	6 350 <i>bin ton</i>	202 <i>kg</i>
Akaryakıt ⁵	503 <i>Bin ton</i>	24 <i>litre</i>	1 729 <i>bin ton</i>	62 <i>litre</i>	3 753 <i>bin ton</i>	119 <i>litre</i>

1950 – 1960 Nüfus artışı % 32 (Ortalama yıllık % 3.2)

1965 – 1960 Nüfus artışı % 13 (Ortalama yıllık % 2.6)

⁴ Bkz EK – 25

⁵ Tüketim

1960 ve o yıl devam eden yatırımların tümünün tamamlandığı 1965 göstergeleri, Onuncu Yıl'dan çok farklı. Türkiye artık sanayileşebilecek enerjiye kavuşmuş. 1950 yılında 790 milyon kwsaat elektrik enerjisi, 503 bin ton petrol ürünü, 398 bin ton çimentosu (+ 130 bin ton ithalat) ve 1400 km asfalt yolu ile son derece yetersiz İstanbul-İzmir-İskenderun limanları olan Türkiye, *sanayileşebilmekten* çok uzaktı.

Aynı Türkiye'nin 1965 yılında;

5 milyon kwsaat elektrik enerjisi *fiili* üretim ve tüketimi,
4.8 milyon ton petrol tasfiye kapasitesi, 3.8 milyon ton tüketimi,
3 milyon ton çimento tüketimi,

10 limanı
35 bin km devlet yolu (12 bin km asfalt)

vardı.

1950 yılında ithal edilen “şeker-çimento-tekstil” artık ihraç ürünleri arasında idiler.

Türkiye bu aşamaya gelebilmek için, 1950-1965 arasında, tam 9 592 ton altın eşdeğerinde yatırım gerçekleştirmişti.

